

Warszawa, dnia 31-01-2013 r.

RPO-712555-VII-720.5/12/MMo

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji w Zakładzie Karnym w Stargardzie Szczecińskim
(Wyciąg)**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku z dnia 18 grudnia 2002 roku (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 24-28 września 2012 roku, przedstawiciele Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (dalej: KMP lub Mechanizm): Justyna Józwiak (politolog w zakresie resocjalizacji), Małgorzata Molak (pedagog resocjalizacyjny), Damian Kalita i Wojciech Sadownik (prawnicy), dokonali wizytacji Zakładu Karnego w Stargardzie Szczecińskim (dalej: Zakładu lub jednostki).

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności, w szczególności pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowy z dyrektorem Zakładu i jego zastępcą;

– dokonano oglądu terenu jednostki oraz pomieszczeń w oddziałach mieszkalnych przeznaczonych dla skazanych oraz tymczasowo aresztowanych, w tym losowo wybranych cel mieszkalnych, świetlic, łaźni, a także cel zabezpieczających, izolacyjnych, izb chorych, ambulatorium, kantyny, sal widzeń, kaplicy, biblioteki, siłowni oraz budynku szkoły i pól spacerowych;

– przeprowadzono w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy z osobami pozbawionymi wolności oraz pracownikami jednostki;

– przeprowadzono na osobności anonimowe rozmowy z wybranymi losowo osadzonymi, w szczególności z osobami tymczasowo aresztowanymi, odbywającymi karę cudzoziemcami, w podeszłym wieku oraz niepełnosprawnym.

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji poinformowali dyrektora oraz jego zastępcę o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: Zarządzenie nr 52/2011 Dyrektora Zakładu Karnego w Stargardzie Szczecińskim z dnia 28 grudnia 2011 roku w sprawie porządku wewnętrznego w Zakładzie Karnym w Stargardzie Szczecińskim, Zarządzenie nr 26/2012 Dyrektora Zakładu Karnego w Stargardzie Szczecińskim z dnia 27 sierpnia 2012 roku w sprawie struktury organizacyjnej i wykazu stanowisk, raport ze zdarzeń nadzwyczajnych (2011 i 2012 rok – do dnia wizytacji), zestawienia aktów samoagresji w latach 2011 i 2012 (do dnia wizytacji), analizę wniosków, skarg i próśb osadzonych skierowanych do Zakładu Karnego w Stargardzie Szczecińskim w 2011 roku oraz analizę skarg w I i II kwartale 2012 roku, dane dotyczące udzielonych nagród i kar w okresie 2011 – 2012 (do dnia wizytacji), raport z zastosowania środków przymusu bezpośredniego, statystykę osadzonych wg klasyfikacji, jadłospisy na dni 18 – 24 września 2012 roku, zestawienie pracy kulturalno – oświatowej i sportowej w 2012 roku, dane dotyczące zatrudnienia skazanych, listę produktów dostępnych

w kantynie, protokół kontroli przeprowadzonej w dniach 18, 24-25 kwietnia i 11 maja 2012 roku przez Sąd Okręgowy w Szczecinie.

2. Legalność pobytu

Zakład jest jednostką typu zamkniętego dla odbywających karę po raz pierwszy z oddziałami aresztu śledczego, zakładu karnego typu zamkniętego dla młodocianych, zakładu karnego typu półotwartego dla odbywających karę po raz pierwszy oraz zakładu karnego typu półotwartego dla młodocianych. Do jednostki mogą ponadto trafić skazani chorzy na cukrzycę insulinozależną.

W jednostce funkcjonują 2 oddziały penitencjarne: Nr I dla odbywających karę w zakładzie karnym typu zamkniętego i tymczasowo aresztowanych, Nr II dla odbywających karę w zakładzie karnym typu półotwartego.

Pojemność zakładu wynosi 470 (w związku z wyłączeniem cel na czas remontu – 463) plus 21 dodatkowych, czyli 491 miejsc. W dniu wizytacji ewidencyjnie przebywało w nim 484 osadzonych, w tym 453 skazanych, 25 osób tymczasowo aresztowanych i 6 ukaranych.

Osoby skazane w dniu wizytacji odbywały kary w trzech systemach: programowego oddziaływania (281 osadzonych), terapeutycznym (2) i zwykłym (176).

W trakcie wizytacji przedstawiciele Mechanizmu nie stwierdzili wspólnego osadzenia w celi osób skazanych i tymczasowo aresztowanych.

3. Personel

W dziale penitencjarnym zatrudnionych jest 17 osób, wszystkie legitymują się wykształceniem wyższym pedagogicznym. W oddziale penitencjarnym I zatrudnionych jest 6 wychowawców oraz 1 psycholog. W oddziale penitencjarnym II natomiast – 8 wychowawców i psycholog niebędący funkcjonariuszem.

Według informacji przekazanych przez dział penitencjarny, na wychowawcę przypada średnio 35 osadzonych.

W związku z tym, że pomoc psychologiczna w oddziałach penitencjarnych, rozłożona jest nierównomiernie, na 1 z psychologów przypada 300 osób. W ocenie Mechanizmu powyższa sytuacja jest niedopuszczalna. Z uwagi na trudne warunki izolacji i związaną z nimi deprivacją potrzeb osadzonych, która może prowadzić do odczuwania przez skazanych frustracji nierzadko wyrażanej agresją względem siebie i innych oraz ze względu na brak umiejętności skazanych do radzenia sobie z trudnymi emocjami i napięciem, zdaniem KMP osadzeni powinni mieć zapewniony stały dostęp do osób udzielających wsparcia i pomocy psychologicznej. Mając na uwadze powyższe, Mechanizm zaleca zwiększenie liczby etatów psychologów, aby dostęp do specjalisty odpowiadał potrzebom osadzonych.

Wizytującym przekazano notatkę sporządzoną przez dział kadr, zgodnie z którą, wszyscy funkcjonariusze Służby Więziennej, w dniu przyjęcia, zapoznają się z prawami i obowiązkami oraz związaną z nimi odpowiedzialnością dyscyplinarną, regulaminem w sprawie zasad etyki zawodowej funkcjonariuszy i pracowników SW, ustawą o przeciwdziałaniu narkomanii, ustawą o ochronie danych osobowych. Co ważne, zapoznają się także z treścią Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania.

Po przeanalizowaniu dziennika zajęć ogólnozakładowych, stwierdzono, że wśród planowanych na 2012 rok szkoleń znalazły się: szkolenie z Europejskich Reguł Więziennych (1 godzina, 132 uczestników, a dla 46 - przesłano materiały), szkolenie w zakresie ochrony przeciwpożarowej. Nie odbyło się natomiast szkolenie „zagrożenia bezpieczeństwa jednostki penitencjarnej oraz przyczyny ich powstawania”, o czym świadczy brak wpisu w dzienniku i listy obecności uczestników. W dzienniku zajęć działu penitencjarnego w 2012 roku, znalazły się następujące szkolenia: zmiany w przepisach regulujących wykonanie k.p.w. (1 godzina, 13 uczestników), Noe.NET – instrukcja penitencjarna (1 godzina, 18 uczestników), kwalifikowanie skazanych do odbywania kary w systemie programowanego oddziaływania – zasady opracowywania indywidualnych

programów oddziaływania (1 godzina, 15 uczestników), zasady postępowania z osadzonymi o skłonnościach samobójczych oraz prezentujących tendencje do autoagresji (1 godzina, 16 uczestników), osiowe objawy zespołu zależności alkoholowej, zasady postępowania z osadzonymi uzależnionymi od alkoholu lub środków odurzających (brak wpisu o czasie trwania i liczbie uczestników), metody wykrywania i rozpoznawania narkotyków (j.w.).

KMP przypomina, że niezwykle ważne są szkolenia w zakresie sposobów reagowania na sytuacje trudne w kontakcie z osadzonymi, radzenia sobie ze stresem i agresją, zapobiegania wypaleniu zawodowemu etc. Standardy Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom (patrz: Fragment Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92)3] dot. szkoleń funkcjonariuszy służb porządku publicznego) wskazują, że nie ma lepszej gwarancji przeciwko złemu traktowaniu osoby pozbawionej wolności niż dobrze wyszkolony funkcjonariusz Policji czy Służby Więziennej. CPT kładzie szczególny nacisk na konieczność rozwijania umiejętności w zakresie komunikacji interpersonalnej.

4. Warunki bytowe

W infrastrukturze jednostki znajduje się ogółem 17 budynków, w tym 5 pawilonów mieszkalnych.

Stan budynków, w których zakwaterowani są osadzeni, należy ocenić jako przeciętny (cele wyremontowane zapewniają właściwy standard, natomiast większość cel jest zniszczonych). Konieczność remontów wynika z konstrukcji pawilonów, które zostały zaadaptowane na zakład karny po byłym obozie niemieckim (stalagu). Jak przekazano wizytującym, z uwagi na planowaną budowę nowych pawilonów penitencjarnych, dokonywane są jedynie bieżące konserwacje.

Jednostka została objęta monitoringiem. Kamery umieszczono w celach zabezpieczających oraz na polach spacerowych (łącznie 20 kamer).

Według przekazanych wizytującym informacji, odpowiednią temperaturę w celach w okresie zimowym zapewniają kotłownie umiejscowione na każdym

oddziale. W okresie letnim stosuje się praktykę schładzania połaci dachowych, celem zmniejszenia temperatury w celach.

Ogólna liczba cel mieszkalnych w zakładzie wynosi 81 (1 celi w remoncie), w tym większość stanowią cele 7-osobowe (65 cel, w tym 1 w remoncie). Pozostałe cele są 1-, 3- i 4-osobowe (po 4 cele) oraz 2- (3 cele) i 5-osobowa. W losowo mierzonych celach zachowana była norma minimum 3 m² powierzchni przypadającej na jednego osadzonego. Dyrektor ZK oznajmił, że od końca 2010 roku nie wydawał decyzji dotyczących umieszczenia osadzonych w celi mieszkalnej, w której powierzchnia przypadająca na skazanego wynosi poniżej 3 m².

W celu zwiększenia pojemności jednostki, zaadaptowano na cele mieszkalne 3 świetlice, uzyskując w ten sposób 21 dodatkowych miejsc. Ponadto, osadzeni kwaterowani są w izbach chorych, o czym szerzej w rozdziale poświęconym prawu do ochrony zdrowia.

Wszystkie cele są skanalizowane, a kąćki sanitarne są trwale oddzielone (oprócz cel izolacyjnych i celi zabezpieczającej). Lustracja części z nich, przyniosła przekonanie o konieczności remontu ze względu na odpadającą, łuszczącą się farbę, czy zacieki na ścianach (zaobserwowane także w celach).

W każdej celi jest dostęp do bieżącej, jednakże jedynie zimnej wody.

Kwestią zauważoną podczas oglądu jednostki, jak również podkreślaną podczas rozmów z osadzonymi, jest brak wentylacji w celach. Szyb wentylacyjny umieszczony jest jedynie w kąćkach sanitarnych, co wiąże się z koniecznością pozostawiania do nich otwartych drzwi, bądź uchylania okien. Oba rozwiązania wiążą się z dolegliwościami dla skazanych i wymagają podjęcia działań w celu wyeliminowania nieprawidłowości.

Cele wyposażone są w gniazda wtykowe. Z informacji udzielonych przez dział kwatermistrzowski wynika, że osadzonym zezwala się na korzystanie z czajników elektrycznych, zabronione jest jednak posiadanie grzałek. W § 17 ust. 4 Porządku wewnętrznego uściślone jest, że zakazane są grzałki własnego wyrobu. Dodatkowo, cele mieszkalne wyposażone są w głośniki, przez które

nadawany jest radiowęzeł, jak również w sieć telewizyjną. W nawiązaniu do kwestii posiadania przez osadzonych czajników w celi, zastępca dyrektora oznajmił, że dozwolone są tylko 2 sztuki, bez względu na liczbę osób w celi.

Zgodnie z Porządkiem wewnętrznym nie stosuje się ograniczeń w dostawie prądu, jednakże zastępca dyrektora poinformował wizytujących, że ze względu na prognozowane problemy finansowe, może stać się to konieczne.

Według informacji przekazanych przez dział kwatermistrzowski Zakładu, w skład wyposażenia cel mieszkalnych wchodzi łóżka koszarowe z materacami i wkładami, ponadto stoły, taborety, szafki i półki. Ogląd jednostki przyniósł jednak spostrzeżenia dotyczące nieprawidłowości w tym zakresie. Nie wszystkie łóżka miały zabezpieczenia przed wypadnięciem na wyższej kondygnacji i drabinki ułatwiające wejście. W ocenie przedstawicieli KMP, ich brak może przyczynić się do upadków (m.in. osób, które nie ujawniły informacji o takich schorzeniach, jak padaczka) i spowodować ewentualne uszkodzenia ciała osób, które wchodzi na łóżka korzystając z dostępnych, a nieprzystosowanych do tego sprzętów lub próbując na nie wskoczyć. Dla osób o obniżonej sprawności fizycznej, wejście na piętrowe łóżko może okazać się bardzo trudne lub praktycznie niemożliwe. Szczególne zagrożenie, ze względu na swoją konstrukcję, stanowią 3 - kondygnacyjne łóżka. Były one nie tylko wyeksploatowane, ale też bardzo niestabilne - prowizorycznie zabezpieczone przez osadzonych skrawkami materiału, czy drewnianymi elementami. Podobnie jak CPT (CPT/Inf (2006)/11), Mechanizm zaleca usunięcie trzeciego piętra z łóżek.

Mimo, iż powyżej zostało wspomniane, że elementem umeblowania cel pozostają szafki, wizytujący dostrzegli, iż osadzeni zmuszeni są do przechowywania swoich rzeczy w foliowych workach lub kartonach umieszczonych pod łózkami. Mechanizm stoi na stanowisku, iż zasadne jest wyposażenie cel w szuflady podłózkowe, aby zapewnić właściwe warunki do przetrzymywania odzieży, czy przedmiotów osobistych, tym bardziej, że możliwość taką daje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17

października 2003 roku w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2003 r. Nr 186, poz. 1820) - tabela nr 1, załącznik nr 3.

Uwagę wizytujących zwróciła armatura w większości cel, która była w znacznym stopniu zniszczona i pokryta rdzą. Osadzeni, z którymi w trakcie oglądu rozmawiali wizytujący, zgłosili ponadto na problem niedrożności kanalizacyjnej. Mechanizm podkreśla, że przy okazji czynionych remontów, armatura powinna zostać wymieniona. Zasadny jest także przegląd instalacji kanalizacyjnej.

W trakcie oglądu cel, wizytujący obejrżeli, w jakim stanie są poduszki, koce i materace, będące na wyposażeniu. Część z nich nosiła ślady eksploatacji i wymagała bezwzględnej wymiany.

Ze względu na ubytki w oknach (uszkodzony zamek, powybijane szyby), część skrzydeł okiennych, ze względu na swą nieprzydatność do użytkowania, została zdjęta przez osadzonych (np. cela 108 w pawilonie A, cela 210 w pawilonie C). Mimo iż w dniu wizytacji temperatura na zewnątrz była umiarkowana, sytuacja ta jest niedopuszczalna, szczególnie w okresie zimowym. Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca wyeliminowanie wspomnianych nieprawidłowości.

W trakcie wizytacji cel osadzeni, z którymi rozmawiano, zgłaszali brak osłonek na lampy, co sprawia, że światło jest dokuczliwe i źle wpływa na wzrok. Zdaniem Mechanizmu zasadne jest zamontowanie opraw na żarówki jarzeniowe, bowiem ich światło może podrażniać oczy. W § 59 ust. 2 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. 2002 r. Nr 75, poz. 690 ze zm.), obowiązującego w zakładach karnych (zgodnie z § 5 ust. 3), zaznaczono, iż *ogólne oświetlenie światłem sztucznym pomieszczenia przeznaczonego na stały pobyt ludzi powinno zapewniać odpowiednie warunki użytkowania całej jego powierzchni*. Wspomnianego wyżej oświetlenia, z pewnością nie można zaklasyfikować do spełniającego odpowiednie warunki.

Świetlice funkcjonowały w pawilonie B, D, E i F. Znacznie różniły się standardem, 2 wyposażono w stół do ping-ponga (pawilon D i F), 1 w piłkarzyki (pawilon E), a inną jedynie w stół i krzesła (pawilon B).

W każdym pawilonie znajduje się poczekalnia, pełniąca też rolę pomieszczenia do kontroli osobistej, wyposażona w ławkę. Stan większości z nich nie budził zastrzeżeń, jednakże remontu zdecydowanie wymaga poczekalnia w pawilonie B, czy przylegająca do niej toaleta w pawilonie A.

W pawilonie A wyodrębniono 2 cele zabezpieczające. W obu zainstalowany jest monitoring z możliwością nagrywania głosu (też w przedsionku) oraz instalacja przyzywowa. Przedsionek wyposażony jest w muszlę ustępową, umywalkę, stolik i krzesło. Tylko w jednej z nich możliwe jest wstawienie łóżka. Ponadto, na stanie jednostki znajdują się 3 kaftany, 3 pasy biodrowe (wykorzystywane - według pracowników ochrony - sporadycznie), kask (zakupiony w 2012 roku, nieużywany), pas wieloczęściowy.

W pawilonie A znajduje się także służba zdrowia, której opis zawarto w rozdziale poświęconym opiece medycznej.

W odrębnym budynku wydzielono 2 łaźnie, z przylegającymi do nich przebieralniami. W każdej z łaźni jest 15 natrysków z samozamykaczami. W dniu wizytacji, Mechanizm otrzymał informację, że funkcjonuje tylko 1 z nich, ze względu na zacieki i konieczność przeprowadzenia remontu. Ponadto, na oddziałach mieszkalnych i w budynkach kuchni, konserwacji, pralni i magazynu znajdują się natryski, z których korzystają osadzeni posiadający zaświadczenie od lekarza o konieczności dodatkowych kąpiei, palacze CO oraz osadzeni pracujący w ww. punktach. Pozostali osadzeni korzystają z łaźni według grafiku, raz w tygodniu. Tymczasem, zgodnie z Europejskimi Regułami Więziennymi (zalecenie Rec [2006]2 przyjęte przez Komitet Ministrów Rady Europy w dniu 11 stycznia 2006 r.) *każdy więzień powinien mieć prawo wykąpać się lub wziąć prysznic jeśli to możliwe codziennie, lecz przynajmniej dwa razy w tygodniu (lub w razie potrzeby częściej) w interesie ogólnej higieny*. Warto także przytoczyć orzeczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wydane w sprawie

Ananyev i inni przeciwko Rosji, w którym Trybunał zauważył, że *prawdziwie ludzkie środowisko nie jest możliwe bez łatwego dostępu do toalety czy możliwości utrzymania swego ciała w czystości. Trybunał często stwierdzał, że czas na wzięcie prysznicza zwykle przyznawany więźniom w aresztach śledczych w Rosji był ograniczony do 15 – 20 minut raz w tygodniu. Był więc oczywiście niewystarczający do zachowania właściwej higieny ciała* (orzeczenie w trybie wyroku pilotażowego – 10 stycznia 2012 r., Izba [Sekcja I], skargi nr 42525/07 i 60800/08). Krajowy Mechanizm Prewencji także stoi na stanowisku, że możliwość kąpieli raz na tydzień jest niewystarczająca do utrzymania należytej higieny, a walor ekonomiczny takiej częstotliwości podnoszony często przez władze jednostek penitencjarnych, ma charakter jedynie pozorny. Więźniowie korzystający z dodatkowych, prowizorycznych kąpieli w celach mieszkalnych, zużywają więcej wody oraz prądu niezbędnego do jej podgrzania, niż zużyliby podczas kąpieli w więziennej łaźni. Dlatego w ocenie Mechanizmu władze Zakładu powinny zwiększyć częstotliwość kąpieli dla osadzonych mężczyzn. W miejscu tym, należy zwrócić także uwagę na umiejscowienie włączników wody, które są poza zasięgiem ręki dla osób niskiego wzrostu. Wiąże się to z koniecznością korzystania z pomocy innych osób. Sytuacja ta jest niedopuszczalna, bowiem każdy z osadzonych powinien mieć zapewnione warunki do samodzielnego funkcjonowania. Co więcej, stanowiska prysznicowe nie są osłonięte, a jak podkreśla Rzecznik Praw Obywatelskich, w procesie wykonywania kary pozbawienia wolności, obowiązuje zasada humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności, z poszanowaniem ich godności. Mając powyższe na względzie, przyjęć należy, że kąpiel osadzonych winna odbywać się w warunkach zapewniających każdemu osadzonemu minimum intymności, odpowiadających pod tym względem ogólnie przyjętym w społeczeństwie standardom, z poszanowaniem godności osobistej. Takie stanowisko podziela również Centralny Zarząd Służby Więziennej, czemu dał wyraz w piśmie z dnia z dnia 15.03.2010 roku (BPR-0510/932/10/Z-1). Przedstawiciel Centralnego Zarządu poinformował również, że przedstawiciele Biura Kwatermistrzowsko -

Inwestycyjnego CZSW w toku przeprowadzanych kontroli w zakładach karnych i aresztach śledczych, każdorazowo zwracają uwagę na konieczność wykonania w łaźniach ścianek działowych między stanowiskami prysznicowymi tak, aby zapewnić jednemu osadzonemu jedno stanowisko.

Kuchnia zakładowa zapewnia osadzonym otrzymywanie posiłków zgodnych z wymogami dietetycznymi i religijnymi. Spośród osadzonych, 3 korzysta z podstawowej normy religijno - kulturowej (2 bezmięsnej, 1 dla wyznawców Hare Kriszna), 34 z lekkostrawnej, 1 z diety indywidualnej oraz 9 z diety cukrzycowej. Analiza jadłospisów na tydzień 18 - 24 września 2012 roku, nie wykazała większych nieprawidłowości. Zauważono jednak, że 18 września, dla normy P, różnica do ryczału wynosiła ponad 14%. Tymczasem, zgodnie z § 5 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 września 2003 roku w sprawie określenia wartości dziennej normy żywienia oraz rodzaju diet wydawanych osobom osadzonym w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2003 r. Nr 167, poz. 1633 ze zm.) dopuszcza się oszczędności stawek dziennych w wysokości do 10 %. Oszczędności w wysokości do 20 % dopuszczalne są jedynie „w szczególnie uzasadnionych przypadkach, związanych z sezonowością występowania artykułów spożywczych na rynku” (§ 5 ust. 4). W związku z powyższym, Mechanizm przypomina, iż większe oszczędności powinny być incydentalne, tym bardziej, że w wielu przypadkach wahały się na granicy 10%. Podniesienia wymaga, że większość osadzonych, z którymi rozmawiali wizytujący, skarżyła się na jakość wydawanych posiłków oraz podkreślała monotonię diety. Krajowy Mechanizm Prewencji poddaje pod rozwagę urozmaicenie wydawanych posiłków, szczególnie zaś wzbogacenie ich o owoce, warzywa i produkty mleczne.

Widzenia w jednostce realizowane są w odrębnym budynku. Na dużej sali wydzielona jest część dla odbywających karę w zakładzie typu półotwartego, a za murkiem – sala dla tymczasowo aresztowanych. Wyposażone są w stoliki i krzesła, umożliwiające bliski kontakt z odwiedzającymi. Ponadto, w części wymienionej jako pierwsza, znajduje się kąpiel dla dzieci. Tutaj wydzielono

również część z 5 stanowiskami dla widzeń uniemożliwiających bezpośredni kontakt. W sali widzeń działa kantyna, która jest otwarta codziennie. Prowadzona jest przez firmę zewnętrzną, która ustala ceny (naklejone na każdym artykule). Obok, wyodrębniono salę widzeń dla odbywających karę w zakładzie typu zamkniętego. Wyposażona jest podobnie do opisanych powyżej, z tą różnicą, że tutaj stanowisko funkcjonariusza Służby Więziennej jest przy biurku obok stolików, a we wspomnianej wcześniej sali – za pleksą w pewnym oddaleniu. W budynku wydzielono toaletę dla odwiedzających oraz poczekalnię dla osadzonych z toaletą. Uwagę wizytujących wzbudził brak krzeseł i ławek, co wiąże się z koniecznością oczekiwania na spotkanie z rodziną w pozycji stojącej. Zdaniem Mechanizmu, warte rozważenia jest wyposażenie poczekalni w meble, umożliwiające czekanie na odwiedziny w komfortowych warunkach. Szczególnie ważna do zmiany jest armatura w toalecie przylegającej do wspomnianego pomieszczenia oraz dbanie o jej czystość. Natomiast stan samych sal widzeń należy ocenić jako dobry.

W ocenie KMP kąciaki dla dzieci na salach widzeń są jedynie prowizoryczne, wyposażone w kolorowy stolik z krzeselkami i mały regał z maskotkami i przyborami dla dzieci. Warto je powiększyć oraz zaopatrzyć w dodatkowe zabawki, kredki i kolorowanki, czy też książki dla dzieci. Podobnie, wyposażać w większą liczbę dziecięcych, kolorowych mebli. W ocenie Mechanizmu ważne jest, aby spotkania z rodzinami odbywały się w warunkach minimalizujących u dzieci nieprzyjemne przeżycia związane z wizytą w zakładzie karnym.

W jednostce nie ma wyodrębnionego pokoju do realizacji nagrody określonej w art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w., czyli widzenia w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozorującej.

Jak zostało wspomniane wyżej, w Zakładzie funkcjonuje kantyna, w której osadzeni posiadający środki finansowe, mogą dokonywać, zgodnie z § 23 ust. 1 Porządku wewnętrznego, 3 razy w miesiącu zakupów artykułów żywnościowych, tytoniowych i przemysłowych, dopuszczonych do sprzedaży w Zakładzie.

Wysokość cen artykułów nie budziła zastrzeżeń wizytujących. Brak natomiast w kantynie możliwości zakupu prasy i witaminowych suplementów diety, co niejednokrotnie było przedmiotem uwag osadzonych zgłaszanych podczas rozmów z przedstawicielami Mechanizmu. KMP zaleca poszerzenie asortymentu kantyny o prasę i suplementy witaminowe.

Dokonując oglądu jednostki, Mechanizm zauważył, iż miejsce do palenia w pawilonie D wyodrębnione jest w przedsionku prowadzącym na pole spacerowe. Umieszczenie to naraża osoby niepalące wychodzące na spacer, na wdychanie dymu tytoniowego. Sytuacja taka jest niezgodna z § 8 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 czerwca 2011 r. w sprawie szczegółowych warunków używania wyrobów tytoniowych na terenie obiektów podlegających Ministrowi Sprawiedliwości oraz w środkach przewozu osób (Dz. U. z 2011 r. Nr 135, poz. 795), zgodnie z którym w zakładach karnych i aresztach śledczych miejsca do używania wyrobów tytoniowych powinny być wyznaczone w sposób uniemożliwiający oddziaływanie dymu tytoniowego na osoby niepalące, z zachowaniem stref wolnych od dymu tytoniowego. W związku z powyższym, Mechanizm zaleca usytuowanie palarni gwarantujące osobom niepalącym ochronę przed oddziaływaniem dymu tytoniowego.

Zakład nie jest przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo. Zastępca dyrektora poinformował wizytujących, że w przeznaczeniu Zakładu określono, iż osoby z niepełnosprawnością nie są przyjmowane. Dodał, że wśród osadzonych mogą znaleźć się osoby poruszające się o kulach. W związku z powyższym, Mechanizm uznaje za zasadne dostosowanie przynajmniej jednej celi dla osób mających problemy z przemieszczaniem się, w szczególności zaś zamontowanie w kącie sanitarnym podłokietników i poręczy. Tym bardziej, że w dniu wizytacji, w Zakładzie przebywał osadzony, który miał amputowane obie nogi (oprotezowany) i trudności z poruszaniem się.

W trakcie oglądu jednostki, wizytujący dokonali lustracji budynku suszarni i pralni oraz budynku kuchni i magazynów. We wszystkich pomieszczeniach zachowana była czystość, a stan techniczny nie budził zastrzeżeń. Losowo

sprawdzono daty przydatności do spożycia produktów przechowywanych w magazynach i chłodniach, nie rejestrując nieprawidłowości w tym zakresie.

Oglądu dokonano także w pokojach przesłuchań, umiejscowionych w odrębnym pawilonie. Wizytujący nie stwierdzili nieprawidłowości w wyglądzie pomieszczeń m.in. poczekalni z toaletą, pokojów przesłuchań, a sale rozpraw sądu penitencjarnego ocenili jako bardzo estetyczne.

5. Traktowanie

Z zebranej dokumentacji wynika, że w 2011 r. w Zakładzie miało miejsce 13 wypadków nadzwyczajnych: 3 samowolne oddalenia się osoby pozbawionej wolności w trakcie pobytu poza terenem jednostki organizacyjnej w systemie bez konwojenta, 2 przypadki uznane przez dyrektora za zdarzenie nadzwyczajne (de facto bójka i pobicie), 1 znęcanie się nad osadzonym, 1 przygotowanie ucieczki przez osobę pozbawioną wolności lub usiłowanie jej dokonania z terenu jednostki organizacyjnej, 1 ucieczka osoby pozbawionej wolności lub usiłowanie dokonania takiej ucieczki w trakcie konwojowania realizowanego przez inne organy uprawnione do konwojowania, 2 bójki lub pobicia, 1 usiłowanie dokonania samobójstwa przez osadzonego, 1 zgon osadzonego inny niż samobójstwo, 1 ujawnienie na terenie jednostki organizacyjnej przedmiotu niebezpiecznego lub niedozwolonego.

W roku 2012, do dnia wizytacji, odnotowano 21 zdarzeń nadzwyczajnych: 9 w kategorii bójka lub pobicie, 2 przypadki napaści na funkcjonariusza lub pracownika służby po godzinach pracy, 2 usiłowania dokonania samobójstwa przez osadzonego, 2 ujawnienia na terenie jednostki organizacyjnej przedmiotu niebezpiecznego lub niedozwolonego, 2 samowolne oddalenia się osoby pozbawionej wolności w trakcie pobytu poza terenem jednostki organizacyjnej w systemie bez konwojenta, 1 przypadek znęcania się nad osadzonym, 1 napaść na funkcjonariusza lub pracownika służby w trakcie wykonywania czynności służbowych, 1 inne zdarzenie uznane za dyrektora za wydarzenie nadzwyczajne (próba samobójcza osadzonego) oraz 1 popełnienie przez funkcjonariusza lub

pracownika czynu noszącego znamiona przestępstwa ściganego z urzędu (o czym szerzej w dalszej części raportu).

W 2011 roku miały miejsce 22 przypadki samoagresji, dokonane przez 14 osadzonych. W większości były nimi samouszkodzenia instrumentalne (ogółem 20; 12 połknięć ciała obcego, 6 pocięć), głównie w celu wymuszenia zmiany osadzenia (8 przypadków). Zarejestrowano także próbę samobójczą i odmowę przyjęcia posiłku. Charakter emocjonalny miały 4 przypadki samoagresji (2 wynikające z zaburzeń adaptacyjnych, 2 – ze spraw rodzinnych). W 2012 roku, do dnia wizytacji tj. 26 września, miało miejsce 51 aktów agresji, dokonanych przez 26 osadzonych. Podobnie jak w poprzednim roku, przeważały samouszkodzenia (25 połknięć ciała obcego, 17 pocięć), głównie o charakterze instrumentalnym (31 przypadków). Zanotowano 7 przypadków odmówienia przyjęcia posiłków i 2 próby samobójcze. W analizowanym rejestrze autoagresji (za rok 2011 i 2012), w przypadku części osadzonych, którzy dokonali samookaleczeń o charakterze instrumentalnym, brakowało wpisów o obciążeniu (bądź nie) kosztami leczenia i hospitalizacji.

Zastępca dyrektora poinformował wizytujących, że kosztami leczenia są obciążeni osadzeni dokonujący samouszkodzeń jedynie o charakterze instrumentalnym. Samookaleczający się z powodów emocjonalnych, nie są w żaden sposób dyscyplinowani. Tymczasem analiza akt osadzonego (...), który w dniu 18 czerwca 2012 roku dokonał pocięcia prawego przedramienia, zawierała notatkę ze zdarzenia z informacją o sporządzeniu wniosku o ukaranie. Jako przyczynę podano przygnębienie oraz utrudniony kontakt z rodziną ze względu na fakt przebywania w zakładzie karnym. Co więcej, dnia 28 maja 2012 roku, wychowawca zasygnalizował, że osadzony ma myśli samobójcze (a na początku przebywania w Zakładzie odczuwał lęk związany z nową sytuacją) i konieczność konsultacji psychologicznej. Miała ona miejsce dopiero po wspomnianym incydencie. Krajowy Mechanizm Prewencji przypomina, że osoby wykazujące skłonności do samoagresji i deklarujące myśli samobójcze, powinny być objęte opieką psychologiczną.

W ostatnim półroczu przed wizytacją, środki przymusu bezpośredniego zastosowano 7 razy w stosunku do 4 osadzonych. Siła fizyczna została zastosowana 7 razy, 5 razy - cela zabezpieczająca (raz w połączeniu z pasami obezwładniającymi), 1 – kajdanki.

Analiza monitoringu z zastosowania środka przymusu bezpośredniego w postaci umieszczenia w celi zabezpieczającej wobec osadzonego (...) dnia 21 lutego 2012 roku oraz 9 marca 2012 roku, wykazała nieprawidłowości w zakresie braku realizacji § 9 ust. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 lipca 2010 roku w sprawie stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz użycia broni palnej lub psa służbowego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej (Dz. U. z 2010 r. Nr 147, poz. 983), zwanego dalej: rozporządzeniem w sprawie ś.b.p., który określa, iż *na czas pobytu w celi zabezpieczającej wydaje się osobie pozbawionej wolności odzież, bieliznę i pantofle*. Nagrania z monitoringu wykazały natomiast, iż osadzony był w klapkach i nie posiadał skarpet, co skutkowało uciążliwością pobytu we wskazanej celi ze względu na odczucie zimna. W związku z powyższym, Mechanizm zaleca respektowanie wspomnianego wyżej przepisu.

Wątpliwość Mechanizmu wzbudza także długi pobyt osadzonego (...) w celi zabezpieczającej - od godziny 12:12 dnia 21 lutego do godziny 08:54 dnia 24 lutego 2012 roku, łącznie 69 godzin. Analiza monitoringu nie wykazała, aby zachowanie osadzonego było agresywne, czy wzbudzające podejrzenie o naruszenie bezpieczeństwa zakładu. Jak wskazuje art. 19 ust. 2 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 roku o służbie więziennej (Dz. U. z 2010 r. Nr 79, poz. 523 ze zm.), zwanej dalej: ustawą, *środki przymusu bezpośredniego mogą być stosowane, jeżeli jest to konieczne oraz wyłącznie w celu przeciwdziałania: usiłowaniu zamachu na życie lub zdrowie własne lub innej osoby, nawoływaniu do buntu, groźnemu nieposłuszeństwu lub zakłóceniu porządku mogących mieć wpływ na bezpieczeństwo, niszczeniu mienia lub ucieczce osoby pozbawionej wolności, a także w celu odparcia bezpośredniego zamachu na konwój ochraniający osobę pozbawioną wolności lub materiały niejawne w rozumieniu*

przepisów o ochronie informacji niejawnych. Art. 19 ust. 5 podkreśla natomiast, że *środków przymusu bezpośredniego nie można stosować dłużej niż wymaga tego potrzeba*. Uzupełnieniem wymienionego wyżej przepisu jest § 5 ust. 1 rozporządzenia w sprawie ś.p.b, który stanowi, iż *dowódca zmiany w trakcie bezpośredniej kontroli zachowania osoby pozbawionej wolności, w odstępach czasu nieprzekraczających 2 godzin, jest obowiązany do dokonywania oceny, czy jest konieczne dalsze stosowanie środków, o których mowa w art. 19 ust. 1 pkt 2 - 4 i 13 ustawy*. Jak wynika z zapisu z monitoringu, powodem do dalszego pobytu w celi zabezpieczającej była odmowa wejścia osadzonego do wyznaczonej celi. Funkcjonariusze SW systematycznie pytali osadzonego o zgodę na wejście do wyznaczonej celi. W przypadku, gdy on odmawiał, kontynuowano stosowanie środka. Krajowy Mechanizm Prewencji uważa taki powód za nieadekwatny do dalszego stosowania środka przymusu bezpośredniego w postaci umieszczenia w celi zabezpieczającej. Mechanizm podkreśla także, iż w przypadku odmowy wejścia do wyznaczonej celi, konieczne jest przeprowadzenie przez wychowawcę rozmowy w celu poznania przyczyny oraz oddziaływań ze strony psychologa w razie zgłaszanych przez osadzonego trudności. Z analizy monitoringu nie wynika natomiast, aby osadzony (...) był objęty ich działaniami.

Pracownicy KMP stwierdzili także, iż sposób stosowania środków przymusu bezpośredniego w postaci umieszczenia w celi zabezpieczającej nie w pełni respektuje przepisy § 8 ust. 3 rozporządzenia w sprawie ś.p.b, który mówi m.in. o tym, iż *w celu zapewnienia bezpieczeństwa osobę pozbawioną wolności umieszcza się w pomieszczeniu dźwiękochłonnym objętym monitorowaniem przez wewnętrzny system urządzeń rejestrujących (...)*. Podczas wizytacji ustalono, że celi zabezpieczająca wyposażona jest w monitoring wizyjny. Jednakże nie jest on w pełni sprawny. Potwierdziła to analiza monitoringu z zastosowania środków przymusu bezpośredniego z dnia 10 sierpnia 2012 roku wobec osadzonego (...). W przypadku tego osadzonego, stosowanie środków przymusu bezpośredniego nagrywane było kamerą ręczną do momentu osadzenia w celi zabezpieczającej. Nie zachował się natomiast pełny zapis z pobytu osadzonego w tej celi (oprócz

zapisów z kamery przenośnej, używanej podczas czynności realizowanych w przedsiönku celi). Na tą okoliczność dyrektor ZK przeprowadził postępowanie wyjaśniające. Sporządzone zostało sprawozdanie, które opisuje, iż braki w zapisie z monitoringu wynikają z awarii dysku twardego rejestratora.

Krajowy Mechanizm Prewencji uznał, że system telewizji wewnętrznej znajdujący się w tej celi zabezpieczającej nie spełniał swojej prewencyjnej funkcji, ponieważ był przestarzały i wyeksploatowany. Słaba jakość monitoringu lub usterki urządzeń rejestrujących uniemożliwiły właściwy i stały odbiór z kamer. Całodobowe eksploataowanie systemu w naturalny sposób przyczynia się do osłabienia jego skuteczności, zaś brak środków finansowych na zakup nowych kamer zmusza do konieczności dalszego używania wyeksploatowanych urządzeń. Z tego względu, KMP rekomenduje wyposażenie cel zabezpieczających w sprawny sprzęt CCTV.

Stosowanie środków przymusu bezpośredniego wobec osadzonego (...), budzi wątpliwości Mechanizmu także w innym zakresie. Wspomniane nagranie z kamery ręcznej, rozpoczyna się w momencie, kiedy osadzony jest przyciśnięty do podłogi przez funkcjonariusza Służby Więziennej. Skarżył się, że był duszony kocem i uderzony w twarz, czego niestety nie można zweryfikować na podstawie nagrania. W związku z powyższym, Mechanizm zwraca uwagę na konieczność prewencyjnego przypominania funkcjonariuszom Służby Więziennej o tym, iż ich działania nie mogą naruszać godności osobistej osadzonych.

W związku ze zdarzeniem nadzwyczajnym, jakim było *popęlnienie przez funkcjonariusza czynu noszącego znamiona przestępstwa ściganego z urzędu*, dyrektor wszczął czynności sprawdzające. Komenda Powiatowa Policji w Stargardzie Szczecińskim wszczęła postępowanie o popęlnienie przestępstwa z art. 178 a § 1 k.k.

Zgodnie z informacją udzieloną przez zastępcę dyrektora ZK w okresie od 2011 roku do dnia wizytacji nie były prowadzone postępowania dyscyplinarne ani karne przeciwko funkcjonariuszom Służby Więziennej w odniesieniu do kwestii bezpośrednio związanych z przestrzeganiem praw osadzonych. Wnoszone są natomiast liczne pozwy przeciwko jednostce (w wyżej wskazanym okresie

złożono 18 pozwów), których w dniu wizytacji toczyło się 28. W dniu 31 stycznia 2012 roku Sąd Okręgowy w Szczecinie zmienił wyrok Sądu Rejonowego w Stargardzie Szczecińskim i zasądził na rzecz powoda kwotę 2000 zł z ustawowymi odsetkami w związku z naruszeniem dóbr osobistych na skutek odbywania kary pozbawienia wolności w przeludnionej celi, a także umieszczenia w celi z przedstawicielami podkultury przestępczej, z którymi był w konflikcie. Na rzecz innego osadzonego został zasądzony przez Sąd Rejonowy w Szczecinie, wyrok (nieprawomocny) w związku z osadzaniem go w przeludnionych celach.

Porządek wewnętrzny określa sposób realizacji prawa do skargi (§ 20 ust. 1 - 4). Wraz z wnioskami i prośbami, mogą być one pisemne - składane codziennie, w godzinach 7:30-18:30, przełożonym pełniącym służbę w oddziałach mieszkalnych, bądź ustne – przekazywane podczas bezpośrednich kontaktów. W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2011 roku, do Zakładu wpłynęły 94 skargi, z czego autorem 34 był 1 osadzony. Najwięcej zarzutów dotyczyło traktowania przez funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej (35 zarzutów), warunków bytowych (32 zarzuty) oraz opieki zdrowotnej (31 zarzutów). Spośród nich, 2 zostały uznane za zasadne, z czego 1 pozostała do rozpatrzenia w następnym okresie sprawozdawczym. Ponadto, 28 skarg przekazano: Sądowi Okręgowemu w Szczecinie (19), Sądowi Apelacyjnemu w Szczecinie (1) oraz Rzecznikowi Praw Obywatelskich (8). Wspomniane skargi, które zostały uznane za zasadne (przez Centralny Zarząd Służby Więziennej w Warszawie) dotyczyły: sposobu załatwienia prośby o przetransportowanie oraz porządku wewnętrznego ZK w zakresie dokonywania zakupów w trakcie widzenia. W reakcji na pierwszą z nich, zorganizowano szkolenie dla działu penitencjarnego w zakresie załatwiania próśb związanych z przeniesieniem do innej jednostki penitencjarnej oraz zobowiązano wychowawców do przestrzegania obowiązujących procedur, a kierownika działu penitencjarnego do sprawowania nadzoru nad ich realizacją. W przypadku drugiej skargi, poinformowano kierownictwo o ustaleniach oraz w całym okręgu szczecińskim postanowiono

odstąpić od umożliwiania zabierania zakupów dokonanych podczas widzenia do celi (o czym też mówi art. 105a § 6 k.k.w.).

W pierwszym półroczu 2012 roku, do Zakładu wpłynęły 34 skargi (wyliczone na podstawie analizy skarg w I i II kwartale 2012 roku). Dotyczyły one głównie traktowania przez funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej (21 zarzutów), opieki zdrowotnej (16 zarzutów) oraz warunków bytowych (7 zarzutów). Żadna z nich nie została uznana za zasadą.

Analiza Porządku wewnętrznego, a szczególnie § 10 ust. 7 wywołała wątpliwość, ze względu na to, iż korzystanie z ubrania skarbowego jest obowiązkowe dla skazanych podczas konwojowania poza teren zakładu. Stoi ona w sprzeczności z zapisem art. 111 § 2 i art. 216a § 1 kkw, zgodnie z którymi w czasie przeprowadzania czynności procesowych, transportowania oraz w innych uzasadnionych wypadkach skazany i tymczasowo aresztowany korzysta z własnej odzieży, bielizny i obuwia, chyba że są one nieodpowiednie ze względu na porę roku lub zniszczone albo jeżeli przemawiają przeciwko temu względy bezpieczeństwa. W świetle powołanych przepisów przebieranie osadzonych w odzież skarbową dopuszczalne jest tylko na zasadzie wyjątku od reguły, którą jest korzystanie z odzieży własnej. Nieobwarowany żadnymi dodatkowymi przesłankami bezwzględny wymóg używania odzieży skarbowej podczas wizyt w miejscach publicznych niezwiązanych z wymiarem sprawiedliwości prowadzi do stygmatyzacji osadzonych, niemającej rzeczywistego uzasadnienia, zwłaszcza w przypadku osób tymczasowo aresztowanych, wobec których obowiązuje domniemanie niewinności. Dlatego też Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca umożliwić osadzonym korzystanie z własnej odzieży podczas konwojowania poza teren jednostki, a przebieranie w odzież skarbową stosować tylko w uzasadnionych konkretnych okolicznościach przypadkach indywidualnych.

Większość osadzonych, z którymi przeprowadzono rozmowy podkreślała, że relacje między osadzonymi a wychowawcami i oddziałowymi są raczej prawidłowe. Jednakże niektórzy zaznaczali, iż zdarzają się funkcjonariusze, którzy odnoszą się do nich złośliwie, zwracają się do osadzonych „po nazwisku”

lub długo nie reagują na wezwanie. KMP prewencyjnie zaleca, aby funkcjonariusze Służby Więziennej odnosili się do skazanych z poszanowaniem ich godności.

Osadzeni z pawilonu A zgłaszali niewłaściwe traktowanie przez oddziałowego Mariana Strzyżewskiego, pojawiło się także doniesienie o pobiciu. W związku z dużą liczbą informacji przekazanych przez osadzonych, wizytujący nakreślili problem zastępcy dyrektora Zakładu. Uzyskali potwierdzenie niepokojących sygnałów oraz zapewnienie o skierowaniu wspomnianego oddziałowego na badanie psychologiczne.

Część osadzonych (zarówno z oddziałów zamkniętych, jak i półotwartych), wskazała wizytującym konieczność poddawania się kontroli osobistej przy każdym powrocie do celi. Analiza książki przebiegu służby z oddziału IV (półotwarty) w pawilonie D potwierdziła, że kontroli osobistej poddawani są wszyscy osadzeni powracający z sali widzeń. W zapisach oddziałowego, prowadzonych od dnia 6 września 2012 roku, z pawilonu B – oddział II (zamknięty), dostrzeżono, iż wspomnianej kontroli są poddawani wszyscy powracający z miejsc zatrudnienia, a w przypadku osadzonego (...) – po wyjściu i powrocie do celi. Kontrola osobista, zdaniem KMP, stanowi bardzo daleko idącą ingerencję w sferę prywatności osoby pozbawionej wolności, ponieważ zgodnie z art. 116 § 3 k.k.w., polega na oględzinach ciała oraz sprawdzeniu odzieży, bielizny i obuwia, co często uznawane jest przez osadzonych za poniżające. Podanie uzasadnienia kontroli osobistej wynika z art. 116 § 2 k.k.w., który stanowi, iż *w wypadkach uzasadnionych względami porządku lub bezpieczeństwa skazany podlega kontroli osobistej. Ze wskazaną definicją kłóci się praktyka każdorazowego poddawania osadzonych kontroli osobistej, bowiem nie spełnia warunku uzasadnionego przypadku. KMP zaleca poddanie analizie zasadności przypadków poddawania osadzonych kontroli osobistej. Przypomina także orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, wydane w sprawie Iwańczuk przeciwko Polsce (orzeczenie z dnia 15 listopada 2001 roku, skarga nr 25196/94), wskazujące, że*

choć kontrola osobista w niektórych przypadkach są niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa i zachowania porządku w zakładach karnych, powinny być przeprowadzane w odpowiedni sposób.

W wyniku jednej z rozmów, Mechanizm odebrał informację o pobiciu osadzonego przez funkcjonariuszy Policji z Komendy Powiatowej Policji w Stargardzie Szczecińskim przed umieszczeniem w zakładzie karnym. W związku z powyższym, do Prokuratury Rejonowej w Stargardzie Szczecińskim, złożono zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

6. Dyscyplinowanie

W 2011 roku wymierzono 688 kar dyscyplinarnych. We wskazanym okresie udzielono 3488 nagród. Od początku 2012 roku, do dnia wizytacji, wymierzono 738 kar dyscyplinarnych i udzielono 1600 nagród.

W obu analizowanych okresach, najczęściej wymierzanymi karami były: nagany (283 w 2011 roku, 310 w 2012 roku), pozbawienie korzystania z udziału w zajęciach sportowych lub kulturalno-oświatowych, na okres 3 miesięcy (analogicznie: 105 i 90), udzielenie widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą na okres 3 miesięcy (analogicznie: 82 i 85). Wśród najczęściej udzielanych nagród znalazły się: pochwały (1674 w 2011 roku i 837 w 2012 roku), zezwolenie na widzenie bez dozoru poza obrębem zakładu karnego, z osobą najbliższą lub osobą godną zaufania, na okres nie przekraczający jednorazowo 30 godzin (analogicznie: 638 i 228), zezwolenie na dłuższe widzenie (435 w 2011 roku) oraz zezwolenie na otrzymanie dodatkowej paczki żywnościowej (178 w 2012 roku).

Część osadzonych, z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP, zgłaszała uwagi w zakresie dyscyplinowania. Poruszany był problem nieadekwatności wypisywanych i zapowiadanych wniosków np. za prośbą o zważenie posiłku, stłuczenie nogi. Ponadto, art. 142 § 1 k.k.w. wskazuje, iż *skazany podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej za zawinione naruszenie nakazów lub zakazów wynikających z ustawy, regulaminu lub innych przepisów wydanych na jej*

podstawie albo ustalonego w zakładzie karnym lub miejscu pracy porządku, a wymienione przykłady z pewnością do nich nie należą.

7. Prawo do informacji

Dokumentem regulującym prawa i obowiązki osadzonych w jednostce jest zarządzenie Nr 52/2011 Dyrektora Zakładu Karnego w Stargardzie Szczecińskim z dnia 28 grudnia 2011 roku w sprawie ustalenia zasad porządku wewnętrznego.

Większość osadzonych zgłaszała wizytującym, iż nie przeprowadzono z nimi rozmów wstępnych o swoich prawach i zasadach panujących w jednostce. Podnieśli także, że nie zostali pouczeni o możliwości zaskarżenia do sądu penitencjarnego kary dyscyplinarnej. Tymczasem, w myśl art. 101 k.k.w., *skazanego po osadzeniu w zakładzie karnym należy bezzwłocznie poinformować o przysługujących mu prawach i ciążących na nim obowiązkach, a zwłaszcza umożliwić mu zapoznanie się z przepisami niniejszego kodeksu i regulaminu organizacyjno - porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności. W odniesieniu do tymczasowo aresztowanych tożsama regulacja znajduje się w art. 210 k.k.w. W tej mierze również Reguły minimalne ONZ z 1995 roku dotyczące postępowania z więźniami wyznaczają określony standard, zgodnie z którym każdy nowo przyjmowany więzień otrzymuje pisemną informację o przepisach, zawierającą przepisy określające postępowanie z więźniami jego kategorii, o warunkach dyscyplinarnych tego zakładu, o dozwolonych metodach zwracania się o informację oraz zgłaszania skarg, jak również o wszystkich innych sprawach umożliwiających mu uświadomienie sobie swych praw i obowiązków a także przystosowanie się do życia w tym zakładzie (pkt 35.1).*

Osadzony pochodzenia litewskiego, z którym rozmawiał przedstawiciel Krajowego Mechanizmu Prewencji, wskazał na brak udostępnienia mu dokumentów w ojczystym języku. Mechanizm zaleca zaopatrzenie Zakładu, w przygotowane przez Centralny Zarząd Służby Więziennej, kompendium wiedzy o podstawowych prawach i obowiązkach skazanych i tymczasowo aresztowanych, adresowane do cudzoziemców (informatorów).

Lustracja biblioteki wykazała, iż Zakład nie udostępnia osadzonym aktualnych kodeksów karnych, kodeksów postępowania karnego i kodeksu postępowania wykonawczego (wydania pochodziły z 1997 i 1998 roku) oraz komentarza do k.k.w. (wydanie z 1998 roku). W związku z powyższym, Mechanizm zaleca zakupienie wspomnianych kodeksów. KMP poddaje także pod rozwagę rozpowszechnianie wśród osadzonych wiedzy o wyrokach Trybunału Konstytucyjnego i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, np. poprzez radiowęzeł.

Krajowy Mechanizm Prewencji każdorazowo zwraca uwagę na udostępnianie osadzonym adresów instytucji, do których mogliby się zgłosić w razie łamania ich praw. W związku z tym, że nie były one wywieszane na każdym oddziale, KMP zaleca ich uzupełnienie.

8. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym.

Zgodnie z § 28 ust. 1 Porządku wewnętrznego, skazani mogą korzystać z samoinkasującego aparatu telefonicznego w godzinach 8:00 - 18:00 w oddziale penitencjarnym Nr I – według grafiku, a w oddziale penitencjarnym Nr II – codziennie. Natomiast w § 28 ust. 2 określono, że rozmowa nie powinna przekroczyć 10 minut.

Osoby tymczasowo aresztowane mają natomiast zakaz prowadzenia rozmów telefonicznych, w tym z adwokatami. Warto w tym miejscu zauważyć, iż zgodnie z art. 215 § 1 k.k.w. tymczasowo aresztowany ma prawo do porozumiewania się z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym podczas nieobecności innych osób oraz korespondencyjnie. Wbrew dosłownemu brzmieniu art. 215 k.k.w., przepis ten przyznaje tymczasowo aresztowanemu prawo kontaktowania się z wymienionymi osobami również telefonicznie bądź przy wykorzystaniu innych dostępnych technicznych środków przekazywania informacji. Wyjaśnić należy, że korespondencją, w rozumieniu art. 8 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 r. są różne sposoby komunikowania się, w tym także rozmowa

telefoniczna (zob. Zbigniew Hołda w: Kodeks karny wykonawczy-Komentarz, Arche Gdańsk 2007 r.). Zakaz korzystania z aparatu telefonicznego oraz innych środków łączności przewodowej i bezprzewodowej, wynikający z treści art. 217c k.k.w. nie ma zatem zastosowania do kontaktów aresztowanego z osobami, o których mowa w treści art. 215 § 1 k.k.w. Również Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu podczas czwartej okresowej wizyty w Polsce w 2009 r. zakwestionował stan prawny w zakresie całkowitego zakazu prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane.

Ponadto, całkowity zakaz prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane stoi w sprzeczności z regułami: 95.3, 98.2 i 99, zawartymi w Rekomendacji Rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych.

Mechanizm zwraca również uwagę na prawo osób tymczasowo aresztowanych, po osadzeniu w areszcie śledczym do niezwłocznego poinformowania osób bliskich o miejscu ich pobytu – art. 211 § 2 k.k.w. Zgodnie z komentarzem, *Kodeks nie określa formy w jakiej tymczasowo aresztowany może zrealizować to prawo, ale skoro ma ono być zrealizowane bezzwłocznie, osadzony może wybrać najszybszy sposób komunikacji, a administracja aresztu śledczego ma obowiązek mu to umożliwić, nawet na własny koszt. W grę wchodzi przede wszystkim powiadomienie telefoniczne lub depezą* (S. Leleń, Kodeks karny wykonawczy. Komentarz, Warszawa 2010 r.).

Widzenia osadzonych, według § 21 ust. 2, odbywają się w soboty i niedziele w godzinach 8:00 - 16:00 w sali widzeń.

Jeden z osadzonych poinformował wizytujących, iż jego korespondencja z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych jest otwierana przez administrację przed doręczeniem. Słowa swoje poparł przykładem jednego z pism, na którym widniała pieczętka Zakładu. Mechanizm prewencyjnie przypomina, iż pisma urzędowe nie podlegają cenzurze i powinny być dostarczane osadzonym zapieczętowane.

Osadzeni z pawilonu F, zgłaszali wizytującym, iż ze względu na brak współpracy z wychowawcą, uzyskanie przepustki jest dla nich niemożliwe, mimo dobrego sprawowania i braku przeciwwskazań.

9. Prawo do ochrony zdrowia

Zakład opieki zdrowotnej w jednostce zlokalizowany jest w pawilonie A. Wyróżniono w nim m.in. gabinet stomatologa, gabinet lekarski, gabinet zabiegowy, pokój pielęgniarek, poczekalnię. Chociaż wyodrębniono 4 izby chorych, a wśród nich izolator świerzbowy, pełnią one funkcje cel mieszkalnych (łącznie 10 miejsc), co zostało wspomniane w rozdziale poświęconym warunkom bytowym. Dyrektor oznajmił, że w razie potrzeby, służba zdrowia decyduje o konieczności przekazania jej izb chorych. Wtedy, na cito organizowany jest transport więźniów w celu wykwaterowania z nich osadzonych.

W dniu wizytacji, w celi izolacyjnej przebywał mężczyzna chorujący na świerzb. Ze względu na specyfikę choroby, konieczne było odseparowanie go od osadzonych, a jedynym możliwym miejscem była cela izolacyjna. Ze względu na swe wyposażenie, stanowiła dodatkową dolegliwość, dla mężczyzny, który powinien przebywać w izbie chorych.

W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji zasiedlanie izb chorych odbiera osadzonym gwarancję właściwej opieki zdrowotnej, wynikającego z art. 102 pkt 1 k.k.w. Osadzony, który znajduje się w stanie kwalifikującym go do umieszczenia w izbie chorych, powinien być zakwaterowany w miejscu umożliwiającym szybki kontakt z lekarzem. Poza tym jednostka powinna dysponować miejscem gotowym na przyjęcie chorych, jeśli zaistnieje nagła potrzeba, zaś obecne rozwiązanie tego nie gwarantuje. Mechanizm zaleca więc przywrócenie izbom chorych ich właściwych funkcji i podkreśla, że ich zasiedlanie nie może być sposobem na likwidację przeludnienia jednostki.

Przyjęcia lekarza i stomatologa realizowane są od poniedziałku do piątku w godzinach 7:00 - 15:00, a dyżur pielęgniarek pełniony jest w godzinach 7:00 -

19:00. W § 19 ust. 1 Porządku wewnętrznego ustalono harmonogram wizyt lekarskich dla poszczególnych pawilonów.

Gabinet stomatologa wyposażony jest w nowoczesny fotel, autoklaw do dezynfekcji przyrządów, leki i znieczulenie. Według informacji udzielonych przez lekarza, niewystarczająca jest liczba materiałów dentystycznych.

Zakład zatrudnia 2 lekarzy na pełny etat (neurologa, będącego funkcjonariuszem i stomatologa - pracownika cywilnego), 6 lekarzy na część etatu (pulmonolog, dermatolog, okulista, otolaryngolog, diabetolog, psychiatra) oraz 3 pielęgniarki na pełny etat.

Zastępca dyrektora poinformował wizytujących, że osadzeni zgłaszają się do niego ze skargami na służbę zdrowia. Dodał, że zawsze wyjaśnia interesantom, że każdy ma prawo, zgodnie z art. 115 § 6 k.k.w., korzystać na własny koszt z usług medycznych spoza podmiotów leczniczych dla osób pozbawionych wolności.

Osoby starsze, tj. powyżej 60 roku życia, nie są poddawane kontrolnym badaniom ciśnienia tętniczego. Ze względu na wiek i związane z nim ryzyko problemów zdrowotnych, zdaniem Mechanizmu, zasadne jest przeprowadzanie wspomnianych badań w sposób systematyczny.

W trakcie rozmów z przedstawicielem KMP, osadzony chorujący na cukrzycę zgłosił, iż długi czas oczekuje na zgodę dyrektora jednostki na posiadanie w celi glukometru. Zwiększyłoby ono jego poczucie bezpieczeństwa, gdyż w każdej chwili mógłby samodzielnie zmierzyć poziom cukru, bez konieczności angażowania do tego personelu medycznego. Obecna sytuacja może być szczególnie uciążliwa (dla osadzonego, jego współosadzonych i funkcjonariuszy Służby Więziennej) w porze nocnej.

Część osadzonych, z którymi przeprowadzono rozmowy, zgłaszała uwagi dotyczące sposobu odnoszenia się przez personel medyczny. Szczególnie zaś wskazywali na opryskliwy ton. Wspomniane doniesienia uprawdopodobniają słowa stomatologa, skierowane do wizytujących, iż niektórym pacjentom „przydałby się szpaler gumowych pał”. Stwierdzenie lekarza jest, w ocenie

Mechanizmu, co najmniej niestosowne i należy zwrócić uwagę personelowi medycznemu na sposób odnoszenia się do osadzonych.

W rozmowach z wizytującymi, osadzeni wskazywali na problem długiego czasu oczekiwania na wydanie lekarstw po wyczerpaniu się ich zapasów. KMP stoi na stanowisku, iż prowadzona farmakoterapia nie powinna być przerywana, w związku z tym zaleca wyeliminowanie wskazanych opóźnień.

10. Oddziaływania kulturalno-oświatowe

W 2011 roku zrealizowano 414 wyjść w ramach zajęć kulturalno-oświatowych, w których udział wzięło 81 osadzonych, natomiast w ramach zajęć sportowych zorganizowano 526 wyjść, w których uczestniczyło 128 osadzonych. W 2012 roku (do 26 września) w ramach zajęć kulturalno-oświatowych było 327 wyjść z udziałem 77 osadzonych, a sportowych – 466 wyjść z udziałem 109 osadzonych.

W Zakładzie funkcjonują 4 świetlice w oddziałach mieszkalnych oraz jedna świetlica ogólna w pomieszczeniach biblioteki. Świetlice oddziałowe wyposażone są w gry stolikowe, w świetlicy ogólnej znajduje się dodatkowo sprzęt telewizyjno-radiowy. Tutaj także udostępniana jest prasa, Zakład prenumeruje Głos Szczeciński oraz Rzeczpospolitą.

Na świetlicach prowadzone są zajęcia manualne, czytelnictwo, programy resocjalizacyjne oraz tenis stołowy. Oprócz ww. zajęć, w ofercie K-O wymieniono imprezy, koncerty, działalność proekologiczną, udział w wystawach Muzeum i Książnicy Stargardzkiej, wycieczki krajoznawczo - edukacyjne, piesze i rowerowe.

W jednostce wyodrębniono tylko jedną bibliotekę, ze zbiorem 10 625 woluminów. Godziny działalności biblioteki, jak i kwestię wymiany książek, uregulowano w § 8 Porządku wewnętrznego. Według informacji przekazanych przez dział penitencjarny, istnieje praktyka wypożyczenia, na mocy porozumienia, raz na kwartał książek z Książnicy Stargardzkiej. Możliwość skorzystania z jej zbiorów jest urozmaiceniem oferty, ponieważ Zakład nie

posiada środków finansowych na rozszerzenie księgozbioru (dużą część otrzymał w darowiźnie od firmy Znak). Z informacji udzielonej przez dział penitencjarny wynika, że przy średniej populacji 460 osadzonych, aż 420 miesięcznie wypożycza książki.

Na terenie Zakładu organizowane są zajęcia z gry w koszykówkę, piłkę siatkową, piłkę nożną, tenisa stołowego oraz zajęcia na siłowni (wyposażonej w ławki do ćwiczeń, sztangi i atlas). Jak poinformował wizytujących przedstawiciel działu penitencjarnego, dodatkowo organizowane są wyjścia na Orlik, basen, jak również „Mała Spartakiada”, czyli wybrane zajęcia z lekkoatletyki.

W 2011 roku zrealizowano 11 programów readaptacyjnych, w których udział wzięło 264 osadzonych. W 2012 roku reedycję miały 4 z nich: „Jeszcze wszystko przed nami”, „Prowadzę jestem trzeźwy”, „Tatuś w kratkę”, „Turysta”. Łącznie, w 2012 roku zorganizowano 9 programów dla 173 osób (w dniu wizytacji zanotowano 65 absolwentów).

W 2011 roku działaniami związanymi z przygotowaniem do zwolnienia objętych było 544 osadzonych, a w 2012 – 299 mężczyzn.

Skazani regularnie biorą udział w akcji sprzątania świata. Na mocy porozumienia z Proeuropejskim Centrum Ekologicznym, osadzeni zostali zaangażowani do akcji przywrócenia naturalnego wyglądu miejsca zwanego „żabim uroczyskiem”. Grupa 15 mężczyzn zajmowała się oczyszczeniem terenu i przystosowaniem polany do celów dydaktyczno - rekreacyjnych.

W 2011 roku na terenie jednostki nakręcono teledysk zespołu The Band Stargard, w którym udział wzięło 7 skazanych. We wskazanym roku, osadzeni wzięli udział m.in. w warsztatach garncarstwa, teatralnych, graffiti oraz warsztatach języka niemieckiego. W 2012 roku natomiast osadzeni uczestniczyli m.in. w warsztatach malarstwa, czy programie „Turysta”, mającym na celu nabycie umiejętności właściwego zachowania się w miejscach publicznych.

Osadzeni, z którymi rozmawiali przedstawiciele Mechanizmu, wskazywali, iż nie posiadają wiedzy na temat kryteriów udziału w wyjściach poza teren Zakładu np. na boisko „Orlik”, podobnie jak osoby odpowiedzialnej za

przyjmowanie zapisów. Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca rozpowszechnienie wiedzy na temat zajęć kulturalno - oświatowych, co można zrobić za pomocą radiowęzła. Tym bardziej, że skazani zgłaszali, iż służy on jedynie nadawaniu audycji muzycznych, nie pełniąc funkcji informacyjnej, czy edukacyjnej.

W rozmowie z wizytującymi, tymczasowo aresztowani wskazywali na brak oddziaływań kulturalno-oświatowych wobec nich. Mając na uwadze powyższe, Mechanizm zaleca wzbogacenie oferty zajęć dla tymczasowo aresztowanych.

Osadzeni, zapytani o możliwość korzystania z siłowni, poinformowali wizytujących, iż zdarza się, że grafik spacerów koliduje z zajęciami na siłowni, co wiąże się z koniecznością rezygnacji z jednej z form rekreacji. Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca zmianę grafiku tak, aby więźniowie mogli uczestniczyć zarówno w spacerach, jak i ćwiczeniach fizycznych.

11. Oddziaływania terapeutyczne

Zastępca dyrektora poinformował wizytujących, że psycholog oraz wychowawcy zostali przeszkoleni do prowadzenia programu DULUT. Drugi psycholog prowadzi oddziaływania wobec osób umieszczonych w Zakładzie w związku z popełnieniem przestępstwa z art. 172 § 2 k.k. (80% populacji więźniów to „pijani rowerzyści”). Zastępca dyrektora dodał, że na wyposażeniu jednostki znajdują się alugogle służące przedstawianiu obrazu osoby pozostającej pod wpływem alkoholu.

W rozmowie z psychologiem (pracownikiem cywilnym), Mechanizm odebrał informację, iż nie tylko prowadzi zajęcia dla osób skazanych na podstawie wspomnianego wyżej artykułu k.k., ale i organizuje zajęcia z profilaktyki antyalkoholowej na zasadzie przygotowania do podjęcia leczenia lub dla osób, które nie kwalifikują się do terapii. Psycholog dodała, że pod swoją opieką ma 300 osadzonych z podgrupą P, których przyjmuje codziennie w godzinach 7:00-15:00. Pacjenci zgłaszają się do niej sami, bądź są kierowani przez wychowawców w razie podejrzenia o uzależnienie lub zaburzenia

adaptacyjne. W razie doniesienia przez osadzonego o pobiciu przez funkcjonariusza Służby Więziennej, psycholog poleca wyjaśnienie zarzutów z rzekomym sprawcą lub udowodnienie posiadania obrażeń. Dodała, że organizuje konfrontację owego funkcjonariusza z osadzonym. Krajowy Mechanizm Prewencji uważa, że sama obecność funkcjonariusza Służby Więziennej podczas rozmowy z psychologiem jest naruszeniem prawa do prywatności. Tym bardziej więc, niewłaściwa jest praktyka wyjaśniania zajścia zgłaszanego przez osadzonego. Rolą psychologa, jako osoby godnej zaufania jest wspieranie pacjentów, nie zaś narażanie na dodatkowe dolegliwości. Co więcej, psycholog odbierając informację o pobiciu, powinien zawiadomić o tym fakcie dyrektora Zakładu.

Analiza wybranych losowo akt osobowych części B, ze szczególnym uwzględnieniem opinii psychologicznych i programów oddziaływań, pozwala stwierdzić, iż nie są one konstruowane indywidualnie, w zależności od predyspozycji i trudności osadzonych.

12. Zatrudnienie i nauczanie

Zakład Karny w Stargardzie Szczecińskim wyróżnia Centrum Kształcenia Ustawicznego, realizującego naukę na poziomie gimnazjum, zasadniczej szkoły zawodowej o profilu ślusarz oraz liceum ogólnokształcącego. Dyrektor szkoły poinformował wizytujących, że od lutego będą prowadzone kursy zawodowe obejmujące praktyki i przedmioty zawodowe. W § 6 Porządku wewnętrznego określone jest, że Nauka w Zespole Szkół nr 1 dla dorosłych odbywa się od poniedziałku do piątku w godzinach 8:00-18:45. We wskazanym dokumencie, w § 7 zastrzeżono, że czas na zajęcia własne uregulowany jest w rozkładach dnia na oddziałach penitencjarnych w godzinach 8:00-22:00.

W budynku szkoły wyodrębniono 5 klas: salę do języka polskiego, matematyki, fizyki, pracownię komputerową z 13 stanowiskami raz salę do nauki przedmiotów zawodowych (ślusarz). Korytarz szkoły objęto monitoringiem. Dla uczniów wyodrębniono toaletę z 2 umywalkami, 3 pisuarami i 2 kabinami WC.

Lustracja pomieszczenia wykazała zacieki i grzyb na ścianach, co jest konieczne do usunięcia. Ponadto, dostrzeżono brak mydła i ręczników, które powinny stanowić wyposażenie toalety w szkole. Mimo tych drobnych nieprawidłowości, szkoła wywarła na wizytujących pozytywne wrażenie, ze względu na estetykę sal i możliwość nauki obsługi komputera.

W 2012 roku zorganizowano kursy w ramach POKL. Odbyły się 2 kursy brukarza a trzeci, w dniu wizytacji, był w trakcie realizacji. Ogółem objął 38 osadzonych. W roku poprzednim, zrealizowano 3 edycje wspomnianego kursu (łącznie 35 osób) oraz 3 technologa robót wykończeniowych (łącznie 35 osób). Dział penitencjarny przekazał wizytującym informację, iż planowany jest kurs „technolog robót wykończeniowych”.

Według informacji podanych przez specjalistę ds. zatrudnienia osadzonych, w dniu wizytacji pracowało 189 osób. Odpłatnie, zatrudnionych było 40 osadzonych (33 etaty), a 98 nieodpłatnie przy pracach porządkowych oraz pomocniczych o charakterze administracyjno - gospodarczym. Ponadto, nieodpłatnie w ramach prac publicznych na rzecz organów samorządów terytorialnych (głównie szkół), zatrudnionych było 46 osadzonych, a na cele charytatywne (PCK, hospicjum) – 5 osób.

Zastępca dyrektora poinformował wizytujących, że na terenie Zakładu działa mobilne centrum aktywizacji zawodowej, we współpracy z kierownikiem działu penitencjarnego.

13. Prawo do praktyk religijnych

W Zakładzie funkcjonuje kaplica pod wezwaniem Św. Pawła w Więzieniu.

W zakresie działalności religijnej, Kościół Rzymskokatolicki organizuje grupowe spotkania dla wiernych - 2 razy w tygodniu oraz indywidualne – według potrzeb. Msza święta odprawiana jest w soboty i wybrane dni świąteczne, średnio dla 60 osadzonych. Ponadto, w każdą niedzielę msza emitowana jest przez radiowęzeł. Od działu penitencjarnego Mechanizm uzyskał informację, iż w

2012 roku zorganizowano pielgrzymkę do Górki Klasztornej oraz na spotkanie młodych w Lednicy.

W 2011 roku zorganizowano uroczystość bierzmowania. Do sakramentu przystąpiło 19 skazanych.

Dwa razy w tygodniu, w Zakładzie odbywają się grupowe spotkania przedstawicieli Kościoła Zielonoświątkowców. Możliwe są także spotkania indywidualne. Podobnie jest w przypadku działalności zboru Świadków Jehowy.

Osoby prowadzące zajęcia ewangelizacyjne mają do swojej dyspozycji kaplicę, jak również sale szkolne, świetlice oraz pokoje przesłuchań.

14. Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca:

Dyrektorowi Zakładu Karnego w Stargardzie Szczecińskim:

1. zaprzestanie praktyki wykorzystywania cel izb chorych na potrzeby związane z zakwaterowaniem osób pozbawionych wolności, niewymagających leczenia;
2. stosowanie środków przymusu bezpośredniego adekwatnie do zaistniałej potrzeby oraz na czas konieczny do ich stosowania;
3. wyeliminowanie nieprawidłowości w traktowaniu osadzonych przez poszczególne osoby z personelu jednostki, w tym personelu medycznego (zwracanie się do osadzonych z poszanowaniem godności);
4. zmianę miejsca do palenia w pawilonie D;
5. umożliwienie osadzonym korzystanie z własnej odzieży podczas konwojowania poza teren jednostki, a przebieranie w odzież skarbową tylko w uzasadnionych konkretnymi okolicznościami przypadkach indywidualnych;
6. rozważenie możliwości prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane z ich adwokatami i pełnomocnikami;
7. wyeliminowanie kontroli korespondencji urzędowej osadzonych;

8. wydawanie osadzonym umieszczanym w celi zabezpieczającej bielizny i obuwia;
9. zapewnienie odpowiedniej obsady etatowej psychologa;
10. informowanie osadzonych o przysługujących im prawach oraz wydawanie informatorów dla cudzoziemców;
11. wyposażenie piętrowych łóżek w drabinki i barierki zabezpieczające przed upadkiem;
12. wyeliminowanie z wyposażenia cel 3 - kondygnacyjnych łóżek;
13. analiza grafików zajęć spacerów i siłowni, aby uniknąć ewentualnej kolizji zajęć K-O i rekreacji osadzonych;
14. poszerzenie oferty zajęć kulturalno-oświatowej, szczególnie o zajęcia adresowane bezpośrednio do osób tymczasowo aresztowanych;
15. ograniczenie oszczędności stawek dziennych oraz wzbogacenie wydawanych osadzonym posiłków;
16. prowadzenie działań remontowych w celach mieszkalnych (wymiana armatury, odmalowanie, wymiana okien) oraz rozważenie zmiany sposobu wentylacji;
17. przeprowadzenie remontu w łaźniach, w tym zmianę sposobu umieszczenia włączników wody oraz zamontowanie przesłon prysznicowych;
18. rozważenie dostosowania celi, a w szczególności kąpika sanitarnego do potrzeb osoby z trudnościami w poruszaniu się;
19. uzupełnienie biblioteki o aktualne kodeksy wraz z komentarzami oraz rozpowszechnianie wiedzy o wyrokach TK i ETPC np. poprzez radiowęzeł;
20. rozważenie wyposażenie cel w szuflady podłóżkowe;
21. zamontowanie brakujących osłonek na lampy w celach;
22. wydawanie osadzonym poduszek, koców i materaców nie noszących śladów znacznej eksploatacji;
23. uzupełnienie na oddziałach wykazów adresów instytucji stojących na straży ochrony praw człowieka;
24. wzbogacenie w meble i zabawki kąpika dla dzieci w sali widzeń;

25. rozważenie wyposażenia poczekalni dla osadzonych przy sali widzeń w ławki bądź krzesła oraz wymianę muszli ustępowej;
26. poszerzenie oferty szkoleń skierowanych do funkcjonariuszy poszczególnych działów w zakresie sposobów radzenia sobie w sytuacjach trudnych w kontakcie z osadzonymi, radzenia sobie ze stresem i agresją, zapobiegania wypaleniu zawodowemu etc;
27. stworzenie możliwości osadzonym zakupu w kantynie prasy oraz suplementów witaminowych;
28. analizę czasu wydawania osadzonym leków, po skończeniu się ich zapasów;
29. przeprowadzanie profilaktycznych pomiarów ciśnienia tętniczego osadzonych w podeszłym wieku;
30. wyposażenie cel zabezpieczających w sprawny sprzęt cctv.

Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Szczecinie:

1. zapewnienie środków finansowych na przeprowadzenie remontu i doposażenia cel mieszkalnych i łaźni oraz środków na zwiększenie obsady etatowej psychologów, a także zapewnienie funkcjonariuszom Służby Więziennej szkoleń w zakresie wskazanym w niniejszym Raporcie.